

INVESTITSIYA FAOLIYATINI MUQOBIL MOLIYALASHTIRISHDA METODOLOGIK YONDASHUVLARNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI

DEVELOPMENT TRENDS IN METHODOLOGICAL APPROACHES TO ALTERNATIVE FINANCING OF INVESTMENT ACTIVITIES

[1]Boboqulov Akmal Muborakbekovich

[1]*Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti mustaqil tadqiqotchisi (DSc)*

Annotatsiya Abstract

Uzb. - Mazkur maqolada investitsiya faoliyatini muqobil moliyalashtirish manbalarini shakllantirishning nazariy va amaliy jihatlari tadqiq etilgan. Tadqiqotda konvertatsiya qilinadigan qarz, mezonin, venchur va loyihaviy moliyalashtirish usullarining iqtisodiy mohiyati, afzalliklari va qo'llanish shartlari tahlil qilingan. Mezonin moliyalashtirish an'anaviy bank krediti bilan taqqoslanib, ularning farqli jihatlari aniqlangan. Shuningdek, investitsiya faoliyatini moliyalashtirishning an'anaviy va muqobil usullari tizimlashtirilgan, kraudfanding modellari va kraudtexnologiyalarning rivojlanish istiqbollari yoritilgan. Tadqiqot natijalari milliy iqtisodiyotda investitsiya resurslari manbalarini diversifikatsiya qilish bo'yicha takliflar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Eng. - This article examines the theoretical and practical aspects of developing alternative sources of financing for investment activities. The study analyzes the economic nature, advantages, and conditions of application of convertible debt financing, mezzanine financing, venture capital financing, and project financing. Mezzanine financing is compared with conventional bank lending to identify their key differences and distinctive characteristics. Furthermore, the article systematizes traditional and alternative methods of financing investment activities and explores crowdfunding models and the development prospects of crowdfunding technologies. The research findings provide a basis for formulating recommendations aimed at diversifying sources of investment financing in the national economy.

Kalit so'zlar: Keywords:

❖ *muqobil moliyalashtirish, investitsiya faoliyati, mezonin moliyalashtirish, konvertatsiya qilinadigan qarz orqali moliyalashtirish, venchur moliyalashtirish, loyihaviy moliyalashtirish, kraudfanding, kraudlending, kraudinvesting, investitsiyalarni moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiya qilish.*

❖ *alternative financing, investment activities, mezzanine financing, convertible debt financing, venture capital financing, project financing, crowdfunding, crowdlending, crowdinvesting, diversification of investment financing sources.*

Kirish.

Investitsiyalarni moliyalashtirishning mavjud mexanizmlari korxonalarning investitsiya salohiyati, ishlab chiqarish modernizatsiyasi va innovatsion loyihalarni amalga oshirish imkoniyatlariga bevosita ta'sir

etadi. Korxonalar uchun mablag‘ manbalarining faqat bank kreditlari va o‘z kapitali bilan cheklanib qolishi, ayniqsa, aktivlari yetarli bo‘lmagan yoki tez o‘sish bosqichidagi biznes subyektlarida moliyaviy tafovutni kuchaytirishi mumkin. Shu sababli qarz va ulushli kapitalning turli xususiyatlarini birlashtirgan hamda raqamli platformalar orqali jalb qilinadigan moliyaviy vositalarning nazariy asoslarini o‘rganish alohida ahamiyatga ega [1; 2].

Mamlakatimizda investitsiya faoliyatini amalga oshirishda moliya bozorining rivojlanishi muhim ahamiyat kasb etadi. So‘nggi 10–15 yil davomida moliya bozori tadqiqotchilari va amaliyotchilari tomonidan «muqobil moliyalashtirish» atamasi faol qo‘llanila boshlandi.

Iqtisodiyotdagi investitsiya faoliyatining ko‘lami va samaradorligi ko‘p jihatdan tadbirkorlar foydalana oladigan moliyalashtirish manbalarining xilma-xilligi hamda mavjudligiga bog‘liq. An’anaviy tasnifda moliyalashtirish manbalari o‘z kapitali va qarz mablag‘lariga ajratiladi. Biroq investor va qarz beruvchi o‘rtasidagi munosabatlarning rivojlanishi investitsiya loyihasiga bir vaqtning o‘zida o‘z kapitali va qarz kapitali xususiyatlarini mujassamlashtirgan muqobil moliyaviy vositalarni jalb qilish imkonini yaratdi.

Amaliyotda kompaniyalar ko‘pincha so‘ralgan miqdordagi bank kreditini maqbul shartlarda ololmaydi. Buning ikki asosiy sababi mavjud: birinchidan, kompaniyaning kreditga layoqatliligi yetarli emas; ikkinchidan, garov sifatida foydalanish mumkin bo‘lgan aktivlar yetishmaydi. Shu sababli muqobil moliyalashtirish manbalarini shakllantirish dolzarb masala hisoblanadi.

Tadqiqotning maqsadi — investitsiya faoliyatini muqobil moliyalashtirish usullarining mohiyati va xususiyatlarini tizimlashtirish hamda ularning manbalarini shakllantirish yo‘llarini asoslashdan iborat.

Muqobil moliyalashtirish vositalarini qo‘llashda investitsiya riskining taqsimlanishi, qarzning qaytarilish shartlari, mulkdorlik ulushining o‘zgarishi va loyiha pul oqimlarining yetarliligi birgalikda baholanishi zarur. Masalan, loyiha dastlabki bosqichda bo‘lsa, venchur kapitalining riskni bo‘lishish xususiyati ustunlik qilishi mumkin; barqaror prognoz qilinadigan pul oqimiga ega loyihalarda esa mezonin yoki loyihaviy moliyalashtirish muqobil yechim bo‘lib xizmat qiladi. Raqamli platformalarga asoslangan kraudmoliyalashtirish mablag‘ jalb qilish doirasini kengaytirsa-da, oshkoralik, investorlarni himoya qilish va axborot asimmetriyasini kamaytirishga doir talablarni ham yuzaga keltiradi [3; 6].

Mazkur masalalarni tadqiq etishning ilmiy ahamiyati muqobil moliyalashtirish vositalarini yagona tasnif doirasida ko‘rib chiqish va ulardan foydalanishning shartli ustuvorliklarini asoslashdan iborat. Maqolaning vazifalari: muqobil moliyalashtirishga oid ilmiy yondashuvlarni umumlashtirish, moliyaviy instrumentlarning iqtisodiy mazmunini farqlash, bank krediti va mezonin moliyalashtirishning asosiy parametrlarini qiyoslash hamda kraudtexnologiyalardan foydalanish imkoniyatlarini aniqlashdan iborat.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi.

B. Zhang, L. Collins va P. Baeck muqobil moliyalashtirish bozorini an’anaviy bank tizimidan tashqarida faoliyat yuritadigan turli modellarning majmui sifatida tadqiq etgan. Ular Buyuk Britaniya tajribasida tengdoshlararo kreditlash (P2P), kraudfanding va boshqa platformaviy mexanizmlarning korxonalar hamda investorlar o‘rtasida to‘g‘ridan to‘g‘ri aloqani shakllantirishini ko‘rsatgan. Mualliflar yondashuvining ahamiyati muqobil moliyani faqat yangi instrument emas, balki moliyaviy vositachilikning o‘zgarayotgan modeli sifatida baholashidadir [1].

V.V. Dorofeyeva innovatsion korxonalarni moliyalashtirish manbalarini tadqiq qilib, venchur investitsiyalari va kraudfandingni innovatsion faoliyat resurs bazasini kengaytiradigan vositalar sifatida izohlaydi. Tadqiqotda korxona rivojlanish bosqichlari va moliyalashtirish shakllari o'rtasidagi bog'liqlik yoritilgan, shuningdek, aksiyadorlik kraudfandingining ayrim o'ziga xos jihatlari tavsiflangan. Ushbu qarash innovatsion korxonaga mablag' tanlashda uning hayotiy sikli va investorning riskka munosabatini hisobga olish kerakligini anglatadi [2].

E.R. Yescombe loyihaviy moliyalashtirishning asosiy xususiyati sifatida kreditning qaytarilishi alohida loyiha yaratadigan pul oqimlari bilan uzviy bog'liqligini ta'kidlaydi. Mazkur yondashuvda investor va kreditorlar loyihaning iqtisodiy mustaqilligini, shartnomaviy tuzilishini va risklarning ishtirokchilar o'rtasida taqsimlanishini baholaydi. Demak, loyihaviy moliyalashtirishni faqat kredit shakli sifatida emas, balki risk, pul oqimi va shartnomaviy majburiyatlarni uyg'unlashtiruvchi mexanizm sifatida tahlil qilish maqsadga muvofiq [5].

P. Belleflamme, T. Lambert va A. Schwienbacher kraudfandingda mablag' jalb qilishning ikki asosiy modelini — mahsulotga oldindan buyurtma berish hamda kelajakdagi foyda yoki kapitaldagi ulushni taqsimlash mexanizmlarini qiyoslagan. Ularning nazariy modelida investorlar jamoasini shakllantirishdan olinadigan nomoliyaviy manfaatlar ham ahamiyat kasb etadi. Mualliflar xulosalariga ko'ra, kichikroq kapital talabi mavjud holatlarda oldindan buyurtma modeli, kattaroq kapital ehtiyojida esa foydani bo'lishish modeli ma'qul bo'lishi mumkin [6].

R. Lombardi, R. Trequattrini va G. Russo innovatsion startaplar uchun ulushli kraudfandingni venchur moliyalashtirish va boshqa moliyaviy instrumentlar bilan taqqoslagan. Tadqiqotchilar axborot asimmetriyasini yumshatish, investorlarga yangi loyihalarda ishtirok etish imkonini kengaytirish va startaplarni moliyalashtirishning institutsional shartlarini takomillashtirish masalalariga e'tibor qaratgan. Shu nuqtayi nazardan, muqobil moliyalashtirish samaradorligi mablag' hajmidan tashqari axborot sifati va investor huquqlarining himoyasiga ham bog'liq [3].

E. Mollick kraudfanding platformalaridagi 48 mingdan ortiq loyiha bo'yicha empirik tadqiqot olib borib, kampaniya muvaffaqiyati loyiha sifati haqidagi signallar, tashabbuskorning ijtimoiy aloqalari va hududiy omillar bilan bog'liqligini aniqlagan. U muvaffaqiyatli mablag' yig'ish loyihaning o'z vaqtida bajarilishini avtomatik ravishda kafolatlamasligini ham ko'rsatgan. Ushbu natija kraudfandingni baholashda jalb qilingan mablag'dan tashqari loyiha ijrosi va investor oldidagi majburiyatlarni ham kuzatish zarurligini asoslaydi [9].

E.A. Panova kraudfandingni kichik va o'rta biznes uchun an'anaviy moliyalashtirish usullarini to'ldiruvchi vosita sifatida ko'rib chiqadi. Ushbu qarashda ko'plab kichik badallarni jamlash orqali mablag' manbalarini kengaytirish imkoniyati muhim hisoblanadi. T.S. Kremlev esa kraudsorsing, kraudfanding va kraudinvesting o'rtasidagi mazmuniy farqlarni yoritib, ularning raqamli iqtisodiyotdagi investitsion funksiyalariga e'tibor qaratadi [7].

O'rganilgan ilmiy manbalar asosida shunday xulosaga kelish mumkinki, muqobil moliyalashtirishning rivojlanishi uch yo'nalishda namoyon bo'ladi: birinchisi — an'anaviy qarz va kapital instrumentlarining gibridlashuvi; ikkinchisi — venchur hamda loyihaviy moliyalashtirish orqali risklarni qayta taqsimlash; uchinchisi — raqamli platformalar yordamida ko'plab investorlar mablag'larini birlashtirish. Shu bilan birga, instrumentlarni bir xil mezonlar bo'yicha qiyosiy baholash va ularni mahalliy investitsiya muhitiga moslashtirish masalalari qo'shimcha tadqiqotni talab qiladi.

Tadqiqot metodologiyasi.

Mazkur maqola nazariy-analitik xarakterga ega bo'lib, unda ilmiy adabiyotlarni tizimli o'rganish, qiyosiy tahlil, tasniflash, umumlashtirish va mantiqiy tahlil usullaridan foydalanildi. Axborot bazasini muqobil moliyalashtirish bo'yicha ilmiy maqolalar, loyihaviy moliyalashtirishga bag'ishlangan monografiya va tadqiqot hisobotlari tashkil etadi [1–9]. Tahlil birlamchi so'rov yoki korxonalar kesimidagi yangi statistik ma'lumotlarga emas, e'lon qilingan tadqiqotlarning ilmiy natijalarini solishtirishga asoslanadi.

Tadqiqotning birinchi bosqichida muqobil moliyalashtirish tushunchasi va uning tarkibiy vositalari konseptual jihatdan ajratildi. Konvertatsiya qilinadigan qarz, mezonin, venchur, loyihaviy moliyalashtirish, faktoring, kraudfanding, kraudlending va kraudinvesting shakllari moliyalashtirish manbai, investorning mulkiy huquqi, qaytarish mexanizmi hamda riskni bo'lishish shakliga ko'ra guruhlashtirildi. Bunday yondashuv mazkur vositalarning iqtisodiy mohiyatidagi umumiy va farqli tomonlarni aniqlashga xizmat qildi.

Ikkinchi bosqichda an'anaviy bank krediti va mezonin moliyalashtirish qiyosiy tahlil qilindi. Qiyoslash mezonlari sifatida iqtisodiy va huquqiy mohiyat, kutilayotgan daromadlilik, risk darajasi, ta'minot talablari, qaytarish tartibi, soliq ta'siri hamda shartnomaviy moslashuvchanlik tanlandi. 1-jadvalda ko'rsatilgan foiz oraliqlari umumiy bozor ko'rsatkichi emas, balki shartli taqqoslash ma'lumotlari sifatida talqin qilinadi; amaliy bitimlarning parametrlari mamlakat, davr, loyiha va risk darajasiga qarab farqlanishi mumkin.

Uchinchi bosqichda muqobil moliyalashtirish modellari qo'llanish yo'nalishlari bo'yicha tizimlashtirilib, kraudtexnologiyalarning xayriya, mukofot, qarz va ulushli kapital modellariga xos xususiyatlari ko'rib chiqildi. Olingan nazariy natijalar asosida investitsiya loyihalarining moliyaviy ehtiyojlari va muqobil instrumentlarni tanlash shartlari o'rtasidagi bog'liqlik yuzasidan tavsiyalar shakllantirildi. Maqoladagi xulosalar sifat tavsifiga ega bo'lib, alohida ekonometrik model yoki sababiy ta'sirni miqdoriy baholash natijasi sifatida talqin qilinmaydi.

Tahlil va natijalar muhokamasi.

Ilmiy manbalarni tizimlashtirish natijasida investitsiya faoliyatini muqobil moliyalashtirishning quyidagi asosiy turlari ajratildi [1; 2; 5]:

– konvertatsiya qilinadigan qarzni moliyalashtirish;

– mezonin moliyalashtirish;

– venchur moliyalashtirish;

– loyihaviy moliyalashtirish.

Muayyan usulni tanlash investitsiya loyihasining shart-sharoitlari va o'ziga xos xususiyatlariga bog'liq bo'lib, har bir korxona uchun individual moliyalashtirish sharoitlarini shakllantirish imkonini beradi.

Konvertatsiya qilinadigan qarz asosida moliyalashtirish — qarz majburiyatlarini muayyan shartlarda qarz oluvchining aksiyalariga (ulushlariga) aylantirish imkoniyatini beruvchi moliyalashtirish usuli. U konvertatsiya qilinadigan obligatsiyalar chiqarish yoki aksiyalarni sotib olish huquqini beruvchi orderlar (varrantlar) orqali amalga oshirilishi mumkin. Aksiya orderi o'z egasiga ma'lum muddat davomida belgilangan narxda muayyan miqdordagi aksiyalarni sotib olish huquqini beradi. Ushbu usulda emitent uzoq muddatli qarz kapitalini jalb qiladi va keyinchalik uni o'z kapitaliga aylantirishi mumkin. Natijada qarz yuki kamayishi va kompaniyaning strategik investor bilan hamkorligi mustahkamlanishi mumkin.

Mezonin moliyalashtirish qarz va o'z kapitali hisobidan moliyalashtirish o'rtasidagi oraliq vosita bo'lib, ikkalasining ham xususiyatlariga ega. Bunda moliyalashtirishning qaytarilishi ko'pincha korxona yoki loyihaning kelajakdagi pul

oqimlariga bog‘liq bo‘ladi. Mezonin moliyalashtirishning asosiy xususiyatlari quyidagilardan iborat:

– investorlar loyiha foydasidan ulush olish imkoniyati evaziga bank kreditiga nisbatan yuqoriroq riskni o‘z zimmasiga oladi;

– moliyalashtirish uzoq muddatga (taxminan 6–12 yil) taqdim etilishi mumkin;

– qarz oluvchi moliyalashtirish davrida pul oqimlarini boshqarishda muayyan erkinlikni saqlab qoladi;

– shartlar loyiha xususiyatlariga moslashtiriladi va tomonlar kelishuvi bilan belgilanadi;

– ayrim bitimlarda kompaniya aktivlarini an’anaviy garovga qo‘yish talab etilmaydi.

Mezonin moliyalashtirish va an’anaviy bank kreditining asosiy farqlari 1-jadvalda keltirilgan.

1-jadval

An’anaviy bank krediti va mezonin moliyalashtirishning farqli jihatlari

Mezon	Bank krediti	Mezonin moliyalashtirish
Iqtisodiy mohiyati	Qarz	Qarz va kapital xususiyatlarini uyg‘unlashtiradi
Huquqiy mohiyati	Qarz	Qarz
Investitsiya qilingan kapitalning kutilayotgan rentabelligi	5–10 foiz	15–25 foiz
Qabul qilinadigan risk darajasi	Past	Yuqori
Ta’minot talabi	Ko‘chmas yoki ko‘char mulk	Pul oqimlari va/yoki kompaniya aksiyalari
Qarzni qaytarish tartibi	Moliyalashtirish muddati davomida	To‘lovlarning bir qismi muddat oxirida
Soliq ta’siri	Qonunchilikda belgilangan tartibda	Qonunchilikda belgilangan tartibda
Shartlarni o‘zgartirish imkoniyati	Shartnoma bilan cheklangan	Nisbatan yuqori moslashuvchanlik

Manba: *muallif tomonidan o‘rganilgan adabiyotlar asosida tuzilgan.* ***Izoh:*** *rentabellik diapazonlari shartli taqqoslash uchun keltirilgan.*

1-jadvaldan ko‘rinadiki, mezonin moliyalashtirish odatda yuqoriroq risk va daromadlilik bilan tavsiflanadi. Uning ayrim bitimlarida qat’iy garov talablari yengillashtirilishi hamda shartlar moslashuvchan belgilanishi mumkin. Bundan tashqari, foiz xarajatlarining soliq hisobida tan olinishi amaldagi qonunchilik va shartnoma xususiyatlariga bog‘liq. To‘lovlarning bir qismi muddat oxiriga ko‘chirilgan holatlarda qarzga xizmat ko‘rsatishning joriy pul oqimlariga bosimi kamayadi.

Venchur moliyalashtirish — yangi tashkil etilgan va o‘sish salohiyati yuqori bo‘lgan korxonalarga, odatda, uzoq muddatli investitsiya kiritish usuli. Uning bank kreditidan uchta asosiy farqi bor: investor korxonadagi ulush egasi sifatida tadbirkorlik riskini bo‘lishadi; likvid garov talab qilinmaydi; korxona faqat joriy holatiga ko‘ra emas, balki rivojlanish salohiyati va istiqbollariga ko‘ra ham baholanadi [2]. Innovatsion startaplarda ulushli moliyalashtirish, jumladan, kraudinvesting mexanizmlari ham qo‘llaniladi [3].

Loyihaviy moliyalashtirish — qarzni qaytarishning asosiy manbai loyihani amalga oshirish natijasida shakllanadigan pul oqimlari hisoblangan moliyalashtirish usuli. Bunda kreditor loyiha bilan bog‘liq risklarning muayyan qismini shartnomada belgilangan tartibda o‘z zimmasiga oladi [4; 5].

Investitsiya faoliyatini moliyalashtirishning an'anaviy va muqobil usullarini 2-jadval orqali tizimlashtirish mumkin.

2-jadval

Investitsiya faoliyatini moliyalashtirishning an'anaviy va muqobil usullari

An'anaviy usullar	*Muqobil usullar*
O'zini o'zi moliyalashtirish	*Faktoring*
Emissiyaviy moliyalashtirish	*Forfeyting*
Kredit orqali moliyalashtirish	*Venchur moliyalashtirish*
Davlat tomonidan moliyalashtirish	*Sindikatlashgan moliyalashtirish*
Lizing orqali moliyalashtirish	*Islom moliyasi vositalari orqali moliyalashtirish*
Aralash moliyalashtirish	*Kraudfanding, kraudlending, kraudinvesting*
—	*Loyihaviy moliyalashtirish, biznes farishtalari*

Manba: *muallif tomonidan o'rganilgan ilmiy adabiyotlar asosida tizimlashtirilgan.*

Muqobil manbalar orasida kraudfanding alohida o'rin tutadi. Kraudfanding (ingl. crowdfunding — «omma tomonidan moliyalashtirish») — ko'plab shaxslarning biror loyiha yoki maqsadni amalga oshirish uchun o'z mablag'larini birlashtirishi. U odatda internet platformalari orqali amalga oshiriladi; Kickstarter platformasi bunga misol bo'la oladi [6; 7].

Kraudtexnologiyalar rivojlanishi jarayonida ularning uch asosiy ko'rinishi shakllandi: an'anaviy kraudfanding, kraudlending va kraudinvesting. Amaliyotda mablag' jalb qilishning to'rt modeli qo'llaniladi:

– xayriya modeli – mablag' beg'araz ajratiladi;

– mukofot modeli – investor pul emas, mahsulot yoki xizmat ko'rinishida mukofot oladi;

– qarz modeli – investor berilgan qarz bo'yicha foiz ko'rinishida daromad oladi;

– kapital modeli – mablag' kompaniyadagi ulush evaziga jalb qilinadi.

An'anaviy loyihaviy moliyalashtirish ko'pincha yirik loyihalarda qo'llanilsa, kraudtexnologiyalar kichik va o'rta biznes hamda ijtimoiy loyihalarni moliyalashtirishda istiqbolli hisoblanadi. Kichik biznes vakillari banklar va institutsional investorlardan mablag' olishda qiyinchiliklarga duch kelishi mumkin. Shu sababli turli mamlakatlarda tadbirkorlar va investorlarni birlashtiruvchi onlayn platformalar rivojlanmoqda [8].

O'zbekistonda ham kraudfandingning norasmiy ko'rinishlari, masalan, ijtimoiy tarmoqlar orqali davolanish uchun mablag' yig'ish holatlari mavjud. Biroq ushbu mexanizmni innovatsion va ijtimoiy ahamiyatga ega loyihalarni moliyalashtirishga ham yo'naltirish muhim. Bunda mablag' oluvchi tashkilot yoki shaxsning ishonchliligi va faoliyatining shaffofligi hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Xulosa va takliflar.

Tadqiqot natijalari investitsiya faoliyatini muqobil moliyalashtirish manbalarini shakllantirish milliy iqtisodiyotdagi bir qator muammolarni hal etishga turtki berishi mumkinligini ko'rsatdi. Olib borilgan tahlillar asosida quyidagi xulosalarga kelindi:

1. Muqobil moliyalashtirish usullari investitsiya loyihalariga qarz va o'z kapitali elementlarini uyg'unlashtirgan mablag'larni jalb qilish imkonini beradi hamda garov va kreditga layoqatlilik bilan bog'liq cheklovlarni yumshatishi mumkin.

2. Mezonin moliyalashtirish bank krediti bilan taqqoslaganda shartli misolda yuqoriroq kutilayotgan daromadlilik (1-jadvalda 15–25 foiz), ayrim holatlarda yengillashtirilgan garov talablari va moslashuvchan shartlari bilan ajralib turadi. U biznesning moliyaviy imkoniyatlari va investitsiya ehtiyojlari o'rtasidagi tafovutni qisqartirishga xizmat qilishi mumkin.

3. Venchur va loyihaviy moliyalashtirishda investitsiya qarorlarini qabul qilishda korxonaning joriy aktivlari bilan bir qatorda uning kelajakdagi pul oqimlari va rivojlanish salohiyati ham muhim o'rin tutadi.

4. Kraudfanding, kraudlending va kraudinvesting platformalarini rivojlantirish hamda ular faoliyatining shaffofligini ta'minlovchi tartibga solish mexanizmlarini shakllantirish kichik biznes uchun yangi moliyalashtirish kanallarini ochishi mumkin.

Umuman olganda, investitsiyalarni moliyalashtirishda an'anaviy va muqobil usullarni uyg'un rivojlantirish investitsiya resurslari manbalarini diversifikatsiya qilish, aholi va tadbirkorlarning o'sib borayotgan ehtiyojlarini qondirish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Zhang B., Collins L., Baeck P. Understanding Alternative Finance: The UK Alternative Finance Industry Report 2014 / B. Zhang, L. Collins, P. Baeck. — London: Nesta; University of Cambridge, 2014. — 95 p. — URL: https://www.nesta.org.uk/report/understanding-alternative-finance-the-uk-alternative-finance-industry-report-2014/

2. Дорофеева В. В. Современные методы финансирования деятельности инновационных предприятий / В. В. Дорофеева // Проблемы социально-экономического развития Сибири. — 2018. — № 4 (34). — С. 26–34. — URL: https://brstu.ru/static/unit/journal_2/docs/number-34/26-34.pdf

3. Lombardi R., Trequattrini R., Russo G. Innovative start-ups and equity crowdfunding / R. Lombardi, R. Trequattrini, G. Russo // International Journal of Risk Assessment and Management. — 2016. — Vol. 19, no. 1/2. — P. 68–83. — DOI: 10.1504/IJRAM.2016.074436.

4. Морозов Д. С. Проектное финансирование: управление рисками и страхование : дис. … канд. экон. наук: 08.00.14 / Д. С. Морозов. — Москва, 1999. — 188 с.

5. Йескомб Э. Р. Принципы проектного финансирования / Э. Р. Йескомб ; пер. с англ. И. В. Васильевской. — Москва: Альпина Паблишер, 2015. — 408 с.

6. Belleflamme P., Lambert T., Schwienbacher A. Crowdfunding: Tapping the right crowd / P. Belleflamme, T. Lambert, A. Schwienbacher // Journal of Business Venturing. — 2014. — Vol. 29, no. 5. — P. 585–609. — DOI: 10.1016/j.jbusvent.2013.07.003.

7. Кремлев Т. С. Инвестиционные инструменты краудсорсинг, краудфандинг, краудинвестинг / Т. С. Кремлев // Молодой ученый. — 2016. — № 10 (114). — С. 762–766. — URL: https://moluch.ru/archive/114/29576/

8. Панова Е. А. Краудфандинг как альтернативный инструмент финансирования малого и среднего бизнеса / Е. А. Панова // Финансы и кредит. — 2018. — Т. 24, № 1 (769). — С. 238–250. — DOI: 10.24891/fc.24.1.238.

9. Mollick E. The dynamics of crowdfunding: An exploratory study / E. Mollick // Journal of Business Venturing. — 2014. — Vol. 29, no. 1. — P. 1–16. — DOI: 10.1016/j.jbusvent.2013.06.005.